

A „Szép Árá“ szerzője.

— Márton Dávid. —

Mivel Csolnoky László dunaföldvári ügyvéden kívül, — ki VI. Leo örmény királyról irt (de nyomtatásban meg nem jelent) színművet, — más magyar író örmény tárgyú színdarabot nem irt, tartozó kötelességet teljesíték, midőn a derék Márton Dávid tanárnak, kinek gyönyörű nyelvezettel irt remek szomorújátékát folyóiratunk jelen füzeté fejezi be, érdekes életrajzát közreadom.

Az 1850-ik év január hó 2-án született Csik-Szereda mezővárosban, Csikvármegyében földmíves székely szülőktől.

Mivel ama szép székely birtok, melynek jövedelméből — a családban fenmaradt hagyomány szerint — egyik őse egy inséges év folyama alatt az egész város lakosságát ingyen ellátta gabonával és egyéb élelmi szerekkel, a rokónok között történt felosztás és főleg

nagyatyjának, ki több ízben szülővárosa deputátusaként (követ) szerepelt, a közügyek terén kifejtett hazafias áldozatai következtében igen megrongálódott: nem csekély gondot okozott atyjának gyermekei neveltetése.

Annyival inkább fájhatott neki a szegénység, midőn négy fiú- és egy leányból álló gyermekein végig tekintett; minthogy semmit sem becsült annyira, mint a tudományos ismeretek kincseit.

— Nem adok én nektek fiaim egyebet, mint tudományt, éljetez meg abból! szokta volt mondogatni és egymás után sorban beadta a Csik-Szeredában akkor még fennállott határőrségi elemi iskolába — tanulni.

Ámbár mindent megtett arra nézve, hogy ifjú kora mulasztásait helyrehozza, jóllehet egyik mesterséget a másikat után tanulta meg és azt kezdette folytatni, a melyiktől több hasznot remélt — miközben oly kiváló ügyességre tett szert, hogy magának minden szükséges cikket el tudott készíteni: mégis fájó szívvel bár le kellett mondania ama magas tervéről, hogy minden gyermekét a családban hagyományos literatus pályára kiképeztesse.

Igy történt, hogy két bátyját, kik közül az idősebb már a gymnasium 2-ik osztályát is elvégezte — habár kitünő szellemi képességeknek adták tanyújeleit — iparos pályára volt kénytelen adni.

Hasonló sors várt volna irónkra is, ha szüleinek figyelmét különösen magára nem irányítja az által, hogy titokban megtanult írni és olvasni.

Mikor be akarták adni az elemi iskolába, édes anyja így szólta Elek bátyjához:

— Fiú, nézd meg, ismer-e az öcséd vagy egy betűt?

A bátyja megvizsgálta annak rendje és módja szerint és azt jelentette, hogy:

— Édes anyám! ez tud nemcsak olvasni, hanem írni is.

Nagy reményeket ébresztett szülei kebelében, a minnek eredménye lett, hogy a német iskola elvégzése után a csik-somlyói elemi iskolába, majd a gymnasiumba adták.

Mivel tanítói és tanárai meg voltak elégedve előmenetelével: anyai nagybátyja P. Dávid Antal szent-

ferenczrendi szerzetes az erdélyi kath. statustól alapítványt szerzett számára, minek segélyével a csik-somlyói főgymnasium 7 osztályát elvégezhetette.

Ez idő lefolyása alatt ábrándos természete nem egyszer bonyolította kellemetlen helyzetbe; de másfelől ennek köszönheti, hogy előtte, a nép egyszerű fia előtt megnyíltak a művelt társaságok ajtai s így nem egy maradandó kincsesel gazdagodott emlékeinek tárháza.

Gál Árpád — kitől első olvasmányait nyerte — még mint gyermeket pártfogásába vette s kieszközölte, hogy az örmény származású Száva Zakariás és Pototzky Kristóf vezetése alatt megalakult csik-szeredai műkedvelő társaság, tagjai közé sorozta Márton Dávidot is. Ennek folytán nemcsak arra nyílt alkalma, hogy elolvassa jelesebb költőink műveit, hanem egyik-másik szerepben ő maga is közreműködött.

A sikerek, melyeket, mint műkedvelő, a nyári szünidők alatt aratott a színpadon, a költészet és dal szerepében, olvasmányai — főleg Vas Gereben „A nemzet nap-szamosai“-nak vonzó példája, azon gondolatot érlelték meg benne, hogy a színészi pályán kell boldogulását keresnie.

Ezekhez járult, hogy a csik-somlyói szentferenczrendi zárda egyik czellájában megpillantotta Álmirát, a mint szerzetes nagybátyja előtt köny-özön között kesergett édes anyja elhalálózása fölött...

Tettvágy kezdette dagasztani keblét. Még messze volt a pálya vége, csak a 6-ik osztályt járta volt ki. Hamarosan lenni akart valami. Így történt, hogy a Györfy Antal színésztársaságával eltávozott szülői köréből.

Ott működött pár hétig mint szereplő, mint sugó, mikor testvérbátyjának angyali szelidségű, művelt lelkű neje boldogult Szenkovics Rózália kérő szavaira visszatért kétségbeesett szülei körébe, hogy a tanév kezdetével a 7-ik osztályba beiratkozzék.

A következő 1871/72 tanévben alapítványa Kolozsvárra helyeztetvén át: a 8-ik osztály elvégzésére a piaristák gymnasiumába ment és ott nyert érettségi bizonyítványt.

Az 1872-ik évben megnyilván Kolozsvártn a tudomány-egyetem, a bölcsészeti tanfolyam hallgatói közé lépett és ott folytatta tanulmányait az 1874/5 tanév végeig.

Egyetemi tanuló korában tetemesen megkönnyítette anyagi gondjait Csiky János kolozsvári kereskedő, ki gyermekei mellett 2 év lefolyása alatt nevelőnek alkalmazta, mely körben folytatott működése fejében Csiky úri házánál ellátásban részesült.

Mikor végül egyetemi tanulmányainak bevégzése után, állomást keresett: egy nemeskeblű barátja, — a ki akkor az erzsébetvárosi Ráfáel-féle gymnasiumnál, mint tanár működött, — Ávedik Simon állomáshoz juttatta. Az ő és unokatestvére Ávedik Lukács pártfogása folytán szabad királyi Erzsébetváros képviselőtestülete, nagy áldozatok árán fentartott városi gymnasiumához az 1876-ik év márcz. 10-én tanárnak választotta meg.

Itt élte le, e kedves, művelt városi közönség körében ifjú korának legszebb napjait. . .

1891-ik évben az erzsébetvárosi Ráfáel-féle gymnasium államosítottván, 1891 áug. 1. kelettel az állami tanárok sorába átvétetett, s mint ilyen ott működött az erzsébetvárosi állami gymnásiumnál, míg nem 1894 márczius havában a magas tanügyi kormány bölcs intézkedése folytán a lugosi állami főgymnasiumhoz helyeztetett át.

Tanári pályáján, foglalkozott mellékesen az irodalommal is. 1881-ben kiadott egy füzet verset; 1885-ben „Szép Árá“ czimű tragédiájával részt vett az akadémia Teleky-pályázatán. Irt közben tárczacikkeket az erdélyi lapokba és alkalmi költeményeket a fővárosi sajtó némely organumaiba is.

Az 1880-ik év július 28-án lépett házasságra Arbútna Helén-nel.

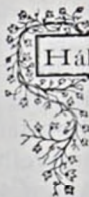
Áldja meg a jó Ég állandó egészséggel és hosszú élettel, hogy még sok hasznos szolgálatot tchessen a tanügynek és a magyar irodalomnak!

Sz. K.

Hullámok.

— P. G. költeménye. —

Háborgó tenger elmém, s a szívem,
Egy nyugodt percet sem nyujt életem!
Nem ohajtom Apollo hirnevét,
Sem esalogánynak bájos énekét,
Nem fát, virágot, zöld virányokat,
Sem szép leánytól kegy-mosolyokat...
Ne nézz reám kurjongató tömeg,
Fordítsd el tőlem vig tekinteted!...
Háborgó tenger elmém, s a szívem,
Egy nyugodt percet sem nyujt életem!

Ha kéklő égen fényes nap ragyog,
S éjjel kigyulnak millio csillagok,
Ha erdő mélyén ara, s völegény
Meghíttén ülnek szívükben remény;
Ha dús asztal mellett az emberek
Lakmároznak, s üritnek serleget,
El fog a fájó, kinos érzélem.
Ezernyi sebhely támad szívemen!...
S egy résztvevő sincs azt megkérdeni,
Miért nem tudsz velünk örvendeni?
Bus arczodon miért ninesen mosoly?
Játékainkban mért nem osztozol?
Oh távozz tőlem idegen sereg,
Nézd: nemzetem csak sir és kesereg!...
S a hányszor fölnyitám a sebeket,
Gyógyszer helyett szereztem új sebet!
Háborgó tenger elmém, s a szívem,
Egy nyugodt percet sem nyujt életem!

A föld, a viz mind-mind oly idegen
Egyik sem enyhít szenvedésimen.
Oh hagyjatok kiulódnom egyedül,
Egem borúja hadd vegyen körül:
Tán egykor én is felhővé leszek,
Nálam tanyáznak majd a mennykövek:
Hogy szétzúzhassam a sárkány fejét,
Mely kötve tartja hazánk erejét!
Háborgó tenger elmém, s a szívem,
Mig nem látom szabadnak nemzetem!...

Simay Gergely.

Az örmény nyelv történetéhez.*)

II.

Ama forradalmi jellegű átalakulás után, melyről előbbeni közleményünkben megemlékeztünk, majdnem teljes nyugalom állott be az örmény irodalom terén s e korszak kevés számú írója egyes kisebb műveiben meglehetősen azonos nyelvet használ az elődeivel. Csak a nyolczadik század elején jelentkezik ismét nagyobb lendület az irodalom terén. Ám abban a korszakban, a midőn a közönséges örmény nyelv a classicusból lassanként kivált s a régi irodalmi nyelv nem volt többé minden egyesnek vele született tulajdona, az írók csak süppedékes talajon haladhattak előre, vagy pedig kénytelenek voltak tehetségükhöz képest önkénynt alkotott szólásformákkal színezett, a görögöt utánzó nyelvet használni, a melylyel csakugyan találkozunk az akkori írók legtöbb munkájában, például Mámigoni Jánosnál a „*Յաճախաւորաբար*”-ban, melyet sokan Világosító-Szent-Gergelynek tulajdonítanak, valamint Bölcseő Jánosnak és kortársának, Theodorusnak dagályos irataiban s a „*ton Cräon*” czimű könyvben.

Ezt az időt még inkább hanyatló korszak követte (a IX-ik század végétől a XIV-ig), melyben a fenkölt irodalmi nyelv annyira lesülyedt s a közönséges örmény nyelv annyira feléje került, hogy egészen ezen a vulgaris nyelven írtak egyes műveket is. Mindazáltal észre lehet azt is venni, hogy egyes írók több-kevesebb sikerrel kísérleteket tesznek a meszrobi korszak utánzására. Említésre méltók egyebek között: Nagy Chosrov, Náregi Gergely és Ananias, Katholikos János és Lastiverti Aristakes történetírók, Ignatius és Sergius tudorok és a két — klaji és lamproni — Nerses. Ebből a korszakból származnak a sajátos nemzeti nyelvformában és méretekben szerkesztett egyházi énekek és hymnusok és több más eredeti és fordított mű.

*) Die Geschichte der classisch-armenischen Schriftsprache, von dr. Johann Thumajan. (Verhandlungen des VII. Internationalen orientalischen Congresses. Arische Section. Wien 1888.)

Az irodalmi nyelv hanyatlását a tizennegyedik század folyamán második forradalom váltotta fel a nyelv történetében. A nyugati tudományosság gyökereket vert Örményországban s újabb átalakulást vont maga után a nyelvben is. Hiányait idegen nyelv utánzásával akarták pótolni, a mint ez már az ötödik században is történt. A különbség csak az volt, hogy most nem a görögnek, hanem a latinnak a közvetítésével hajtották végre. Ez az átalakulás eltávolította ugyan a közönséges elemet az irodalmi nyelvből, de megadta annak az utolsó kegyelem-dőfést is, megtöltötte a nyelvet visszataszító, természetellenes formáival a grammaticának és szóképzésnek. Számos munkát — jobbra fordításokat — ezen az absurd nyelven terjesztettek el, a mely három-négy századon át annyira uralkodóvá lett, hogy csakis ezt értették a *ἑρμηνεύω*, vagyis az irodalmi nyelv alatt. Csak egy kis része az íróknak igyekezett elkerülni ezt a barbárságot.

A mint az elmondottakból kitűnik, három tényező idézte elő az irodalmi nyelvnek hanyatlását: egy természetes és két mesterséges, tudniillik: a közönséges nyelvnek az irodalmiból való természetes kiválása és elterjedése s az említettük két mesterséges átalakulás. A vulgaris elemet eltávolította a latinismus, ezt kellett cselekedni a másik kettővel is, hogy újra el legyen érhető a meszrobi nyelv eredeti tisztasága és elegantiája.

Az első lépést ebben az irányban a mult század közepe táján a két mechitharista-congregatio alapítójának, a nagy Mechithárnak egyik iskolája tette. Az V—XIII. századok irodalmának nyelvét fogadta el abban a vélekedésben, hogy a legutolsó átalakulás durva torzításainak egyszerű mellőzésével el lesz érhető az igazi classicus nyelv, mert a tizenharmadik századig becsúszott hibákat és barbarismusokat még nem ismerték fel. Ez volt az első üdvös reactio, mely új és gazdag irodalomnak vetette meg alapját s olykor a valódi meszrobi nyelvnek csak a nyomdokait utánozva, századunk közepe tájajig működött tovább. Ebben a korban, midőn még a bibliafordításon kívül jóformán ismeretlen vala az örmény irodalom aranykorának majdnem valamennyi kiváló alko-

tása, érteni lehetett azt a vélekedést, melyből Mechithárnak említett iskolája kiindult. A classicus nyelv annyira elmerült az évezredes átalakulások áradatában, hogy nem lehet csodálni, miként a késő utókor p. egyes pseudonym iratokat Izsák patriarchának vagy a nagy Meszrob-nak és munkatársainak tulajdonított.

Mechithár másik iskolájának volt fentartva, hogy századunk közepe táján mélyreható buvárlatok segítségével új világot vessen arra az ösvényre, mely az igazán classicus nyelvet a nem classicustól elválasztotta, s szerencsésen keresztülvigye az örmény irodalmi nyelv reakcióját. Ez az iskola felismerte a tiszta meszrobi nyelvet s alaposan kimutatta annak a századok során bekövetkezett változásait. S ennek megtörténével kilépett az elmélet köréből a gyakorlati térre is s több oly munka látott napvilágot, a melyek pontosan utánozzák az irodalom aranykorának nyelvét.

Ez az újítás természetesen élénk ellenmondásával találkozott az örmény irodalom több akkori buváranak, a kik meg nem valósítható theoriát s eléggé meg nem okolt rendszert láttak benne. Ugy vélekedtek, hogy hiú erőlködés az egész s hogy hasztalan, sőt káros ez a válto-gatás, a mely az évezredes, tiszteletreméltó nemzeti irodalomnak nem válik diszére s nem csekély csorbát ejt annak óriási szókincsén.

Lassanként felismerték ugyan eme buvárlatoknak a realis eredményeit, de a classicus nyelv azért még ma sem foglalta el általános és kizárólagos uralmát az örmény irodalom terén. Az irodalmi nyelv ma is meg van oszolva két irányban. Az egyik pontos utánzása a meszrobi nyelvnek, a másik vegyülete a tizenkettedik században használt írásnyelveknek, más szavakkal saját irodalmi nyelve a tizenkilencedik századnak, de nem a hajdankornak!

m. a.

Az elhagyott örmény menyasszony dala.

Ha majd a napfényben tündököl a róna,
Mintha arany volna...

Ha majd vágytól űzve elmerengsz a tájra,
Öt keresve, várva...

Ha majd szép szeméből egy egész mennyország
Üdve ragyog le rád...

Hogy még lehet bánat ezen a világon,
Az neked ne fájjon...

De ha egy szép napon összeomlik minden
Remegő szivedben...

Könnyet csal szemedbe a hűtlenné lett lány,
Gondolsz-e majd reám?...

Az én fájó lelkem örökös gyötrelme
Jut-e majd eszedbe?...

Sallak Róza.

Világosító-Szt-Gergely évfordulati ünnepe.

Hazai örményeinknek igen csekély száma van azon szerencsés helyzetben, hogy a kath. egyház kebelében, az isteni tiszteletnél szintugy, mint más egyházi tényeknél is az örmény nyelvet, saját ritusát megtartotta és az atyáktól örökölt szertartásokat gyakorolja. E szerencsében csak azok részesülnek, kik örmény szertartású lelkészek vezetése alatt, örmény parochiákban laknak; a nagyobb számú örmények ellenben más szertartású hivek közé elszórtan tartozkodván, örmény misét nem hallgathatnak...

E körülmény fájdalmasan érinti ugyan a távozók szívét; de azért keblökből a kegyeletet az ősök iránt, és

ezeknek dicsteljes emlékét kitörölni semmi sem képes. — Im a távolban is készséggel sorakoznak atyánkfiainemzeti apostolunk, Világosító-Szt-Gergely évfordulati ünnepét a hónmaradtakkal együtt megülni! Minthogy azonban többeknek a jelzett örvendetes ünnepnap határozott idejéről, illetékes helyről, tudomást szerezni, nem éppen lehetséges, a t. Szerkesztő engedelméből becses lapja útján sietek mindenkit, akit illet, tisztelettel figyelmeztetni arra, hogy az örmény nemzet nagy apostolának, Világosító-Szt-Gergelynek ünnepe, mint mindig pünkösöd szombatját követő negyedik szombatra van megállapítva, illetve az idén július hó 3-án fog megtartatni.

Ezen előzmények kíséretében szabadjon nagy szentünk csodákkal tündöklő élettörténetéből, melyre 1560 éves multú lepel borúl, főbb mozzanatainak felemlítésével is tisztelt olvasóinak kedveskedni.

Világosító-Szt-Gergely atyja Ánág, Okoh nejével és gyermekeivel, Örményországban királyi rokonánál keres talál menedéket a perzsák elől. Okohnak itt néhány hónap mulva fia született, kit keresztény dajkája magával vitt Görögországba, hol, mint árvát, két éves korában megkereszteltette. A keresztségben Gergely nevet nyert; az árva gyermek keresztény nevelésben részesül, s meglelt férfi korában Zsofia, özvegy nevelőanyja kérésére s ajánlatára megnősül. Családi életéből alig telik el két év és máris előkészületeket tesz arra, hogy végrehajtsa azt, mire nejével, Máriával elhatározták magukat. Ugyanis ez az idő alatt esett tudomására az, hogy atyja által elkövetett gyilkosságra, Örményországban bekövetkezett mézszárlás szomorú következményeitől, az ővéhez hasonló módon, csodálatosan, a király fia is kimentetett, s hogy ez a római legiok közt, Rómában feltalálható. Ekkor arra határozta el magát, hogy atyja bűnének engeszteléseül a királyfi rabszolgájává lesz. Az elhatározást tett követte: Rómába ment, hol Tiridates szolgálatába állott.

Nem sok idő mulva Dioclecián császár, Tiridátest, a bátor és rendkívüli erejéről nevezetessé vált hadvezérét, egy nagy tábor élén azzal a megbizással küldi Örményországba, hogy foglalja el atyjának királyi székét. Ez

valóban sikerül is neki: Örményország királya lesz. A pogányságban felnevekedett Tiridátés a perzsák ellen viselt harczaiból győzedelmesen térvén haza, a bálványoknak hála-áldozatokat mutatott be. A többek közt egy alkalommal Diánna istennő számára, kinek szobra Eriza városában volt, a csaták mezején felszedett zsákmányból egy koszorút készíttetett és ennek átvitelével Gergelyt, ki ekkor már királylovászi rangot viselt és úrának legmeghittebb embere volt, bizta meg. — De Gergely királya parancsának nemcsak ellene mondott, hanem nyíltan kijelentette, hogy ő keresztény, neki egy Istene van az égben, ki az egész mindenség teremtője s fentartója; ő egyedül Ennek hódol és Ezt imádja. — S minthogy a királynak, sem szép ígéretekkel, sem fenyegetéssel, nem sikerült kedvelt emberét hitében megrendíteni, őt különféle, időközönként megszakított martiromságra kárhoztatta.

Daczára annak, hogy a kínzás s kinoztatás legborzasztóbb nemeit alkalmazták a hitében állhatatosan megmaradt Gergelyen, Istennek védő keze hű szolgájának életét mindezek közepette csodálatosan megtartotta; sőt kifürkészhetlen végzéseinek — célja elérésében — a csodák-tételében megmutatott hatalmát most azok ellen fordította, kik, úgy szólván, nyíltan dacolni merészelték a szent férfiú által hirdetett Mindenhatóval. — Igen sokan az ország előkelőbbjei közül s maga a király is gyógyíthatlan betegségekbe estek; sőt ez utóbbi állati természetet öltvén, különösen a sertésekkel koválygott a szabadban. Eme leverő és gyászteljes körülmények közepette Choszrovituchd, a királynak szintén csodálatosan életben maradt nővére, álmában nyert isteni kijelentésre, tudokra adta a székváros lakóinak, hogy az elítéltek vermébe 14 évvel ezelőtt bedobott Gergely még életben van. Ki kell tehát ezt innen venni; mert csak ő képes az országra nehezülő csapásokat elhárítani.

Napfényre került tehát a rég megholtnak tartott Isten küldöttje, kinek állhatatos könyörgései folytán látható módon gyógyultak meg a betegek, szigorú böjtöléssel egybekötött imáira Isten megszünteti a csapásokat,

a szabadban tartott oktatásaira mind sűrűbben s nagyobb csoportokban jelenik meg a hallgatóság és Isten kegyelme oly erőt kölcsönöz szavainak, hogy a király és családjának példájára, minden ellenállás s huzalkodás nélkül befogadják a keresztény tanításokat és ezrenként járulnak a keresztiség felvételéhez...

Nem az egyszerű szavakban foglalt Isten igéjének hirdetése, hanem az isteni akarat nyilvánulása, a Mindenhatónak ellenállhatlan ereje eredményezte, hogy az örmény nemzet rövid idő alatt a pogányságról lemond, ennek bálványait saját kezével ledönti s egymás közt vetekedve a romok felett az egy igaz Isten imadására szebbnél szebb templomokat állít fel. A mennyei hit világa Örményország minden részében s zugában már elterjedt; jótékony hatása, a szent férfiú főpapi vezetése alatt, már boldog s örvendetes napokat biztosított számára: mikor emez, a szentség hírében álló főpásztor, fényes méltóságát biztos kezekbe letéve, hivataláról lemond és magányba huzódik; hol minden szem elől elrejtözve, barlangjában egyedül Istenével társalgott. Itt várta be ama boldogító vég-órát, mely után ő, ki rendíthetetlen állhatatossággal hajózta keresztül a szenvedések tengerét, hűen töltötte be küldetését és megtartotta hitét, — olyan sovárogyva epedezett. Meghalt a nélkül, hogy valakinek tudomása lett volna haláláról! Három év múlva egy pásztor fedezte fel a szent testet, mely még egészen ép volt, s a romlásnak semmi nyoma sem látszott rajta. Később — mennyei sugalat folytán — Thortán nevű helységben temettetett el, hol sirja felett égi fényt láttak és csodák történtek...

Fáraó Simon.

SZÉP ÁRÁ

tragoedia öt felvonásban.

Irla:

Márton Dávid. (Kilenczedik folytatás.)

NYOLCZADIK JELENET.

Semiramis. Előbbi.

Semiramis.

(Árát megpillantva meglepetve hátrál, majd közeledik feléje.)

Dicső király! légy üdvözölve itt!

Árá, (télre.)

Nagy ég! Hová jutottam?... Álmira?

Semiramis.

Egy ismeretlen mégis ismerős
Bús özvegy áll előtted, hős király!
Ki szellemed gyakorta üdvözölte
Szép álmai tündéri kertjében,
Ha elsuhant sötéllő szelleme:
Miként a bolygó a napok körül,
Büvös világu szellemed megett...
Oh, láttalak gyakorta álmaimban!
És nem tudom e perczbe' sem — valóban —
Nem fényes álmam testesült-e meg
Benned te fényes, ifju, hős király!...

(Kis szünet után.)

Jer e kebelre, tárva áll előtted!
Te nemzetednek legnagyobb fia!
Te a világnak legszebb férfial!
Légy isten itt; mert emberek között
Méltó helyet magadnak nem találsz.

Árá.

Távozz kísértet! Hasztalan csalétek
A csáb, mi lényeden előmlik; engem
Nem ámit el a mézes áradat,
Mely ajkaidról dalt zenegve foly:
Védgát ez ellen szikla-jellemem,
S szerelmem: e zord szikla ékköve.

Semiramis.

Te nem hiszesz szavamnak szép Árá?

(Térdre rogy Árá előtt.)

Im térdre omlik egy tekintetért
És porba ejti koronás fejét
Assyria királya Semiram',
Ki annyi nép királyi hőseit
Már látta térdepelni életében;
Kik a szabadság egy-egy sugaráért
Bilincseik szavában esdekeltek,
Mely megcsörrent a reszkető kezen.
Nem, nem szabadság az miért könnyörgök
Magasztos ifju! lábaid porában:
Rabság az — ah, — örökös, néma rabság!...
Fogadj körödbe bár rabszolga-nőül;
Legyen bilincsem hősi jobb kezed!
És börtönöm — ah börtönöm! — szived!...

Árá. (Félre.)

Oh, Álmira! be más szerelmi láng
Dagasztja lelked szent hullámaid.

Semiramis. (Felemelkedve.)

Te nem felelsz imámra, istenem?!

Árá.

Feleletem a düh villámaid
Lövelléné minden credbe szét;
És nem találna tápot a világon,
Melyen lehütse rémitő hevét
Bősz kebled asszony, hogyha önmagának
Esnék is ép marcangoló fogával.

Semiramis.

Így, így! beszélj! — kérlek, — s ha szép szavad
Nem születik számamra ajkadon:
Átkozz, gyalázz! az átok, a gyalázat
Áldás leend hangod zenéjében...

Árá. (Félre.)

Hiába bolyg a tömkelegben szét
Szemem sugára: nem találom őt.

Semiramis.

Hajolj felém a fenséges magashól,
Bár pillanatra légy enyém!

Árá.

Mászisz,
Mely ott az esthomályon átfehérlik, —
Nem hajtja meg fejét a völgy felé.
Elveszteni ekkép ezüst fej-ékét,
S e párta helyett durva sár-göröngy
Boritaná be büszke homlokát:
A homlokot, hová a felleg árnya
Borít homályt, ha megpihenni száll
Csúcsára néha bösz csaták után.

Semiramis.

Ha meghajolna az a büszke bércz:
Úgy felcserezné fagyaláló havát
A völgy kebelnek érlelő hevén
Termő talajjal. E talajban majd
Táplálatot találna egy virág,
Mely színre, díszre versenyezni birna
Minden virággal, mely sovárgva nézett
A mély lapályról fenséges csúcsára,
Oh szép Árá fogadd el e virágot:
Éretted égő láng-szerelmem az!

(Samuramuth a sátor hátsó függönyét félre vonva, betekint.)

Samuramuth. (Félre.)

Elérkezett a bosszú napja már
Turbékoló galambbá lett az ölyv.
(Visszavonul a függöny nyílásától.)
(A nyíláson át Álmira alakja látható.)

Árá.

Hiába kísért csábító szavad
Szeretni téged nem tud hős Árá.

Semiramis.

Ha isten képe van szivedbe vésve
Szerelmi tárgyul: vesd ki onnan és
Egyszer pihenj meg e kebel fölött.
Egy ölelést, egy csókot adj csupán
Hálául érte Derketó leánya
Halálaig kéjed szolgája lesz!...

Árá. (Meglátva Álmirát, félre.)

Ő az!... Megyek!... Ne félj szerelmesem!
Széttördelem maró bilincsedet! (Indul.)

Semiramis. (Megöleli Árát.)

Ha nem ölelsz te: megölellek én
És nem bocsátlak el mig ajkadon
Emlékelül egy csókom ott nem ég.

(Megesókolja Árát.)

Boldog vagyok!

KILENCZEDIK JELENET.

Samuramuth. Előbbiek.

Samuramuth.

(Kezében törrel berohan, Semiramisnak Irányozza a tört, Árá feltartja)

E szó megöl bitorló!

Semiramis.

Gyilkos!...

TIZEDIK JELENET.

(Testőrök befutnak, körülfogják Samuramuthot.)

Semiramis. (Int a testőröknek.)

Vigyétek őt, a gyilkos életét
Oltsátok el tulajdon fegyverével.

(Árá el.)

Samuramuth. (A tört Semiramis elé veti.)

Tudom, hogy életem kezekben van
Mégis gyönyört ad az a tudat, hogy az
Örmény király, ki felszítá szivedben
A szerelem mindenható tüzét,
Kinek szivéért harcra kelt hadad:
Rablányodat szeretve elhagyott,
Midőn szived leglángolobban ég.
Éj boldogul sötét gyalázatoddal
Te meggyalázott, megvetett királyné!
E gúny-kaczajjal boldogul halok meg,
Mit sorsod ajkaimra esalt. Hahaha!
Samuramuth, Ninus első neje,
Átkot hörög fejedre gaz bitorló
Ha már megölni nem tudott vasa.

Semiramis. (Hevesen.)

El innen! el! szemem elől!... Vigyétek!

(Testőrök elhúrezolják Samuramuthot.)

Samuramuth. (Visszatordul, gúnynyal.)

Élj boldogul örmény-királyné! hahaha!...
(Samuramuth, testőrök el.)

Semiramis.

Te büszke szív, ki párra nem találsz
A nagy világnak széles térein —
Csaták tűzébe fojtom lángodat.
Meghordozom a harc kemény vasát
A félvilágnak összes térein.
És tombolok, mint észak vad viharja
Betöltöm a híg elementumot
Elszálló lelkek rémletes zajával!
Elő, ti hősi harezosok!

(Harezosok tömegesen gyűlnek Semiramis körébe.)

Kétség'ésés vezesse nyilatok!
Ne nézzetek aggot, se gyermeket,
A nő-könnyek se hassanak ma meg!
Hogy a mi él, e hon virányain:
Holtan boruljon lábaink elé!
Mindent, de mindent duljatok, csupán
A nagy királyt kimélje kardotok.
Ha foglyotok leend a koronás:
Hozzátok őt élénk: majd mi teszünk
Törvényt felette!...

Egy harezos.

Mond: miről leszünk
Rá ismerök? hatalmas asszonyom!

Semiramis.

Ki legvitézebb lesz a harez-viharban
Armenia királya ő leend!...

(Kürthangok hallatszanak, Semiramis elől, harezosok utána el)

Ötödik felvonás.

Terein, mint a harmadik felvonásban. Árá, Álutra, országnagyok, nép fényes
harezl öltözetben

ELSŐ JELENET.

Árá. (Álmira mellett állva.)

Örmények! im, a harez-vihar közelg
A rombolás emésztő tengerével,
Áldott honunkat előzőlni.
Az Ararátnak dús határain

Assyria mogorva zsoldosai,
 Már eltemették a tenyészetet;
 Fegyver zajával töltik el — mezőink
 Felveve — a csend-ülte berkeket,
 Hol eddig a vidám madársereg
 Tanitgató a földmívest dalolni;
 S hol békességünk csend-ölében tegnap
 A föld szivét dobogni hallhatók:
 Egy sirhalom lön Árarát tere,
 Melyben a csend, a béke van temetve...
 S ki hozta ránk e pusztító vihart?
 Semiramis, e horda nép vezére,
 Ki nem hazát, de hű szívet keres
 Királyotok keblében, harczosok!
 S mit el nem ére cselszövények által,
 Sem csábszavakkal, — mik a Mászisz ormát
 Lehizelegnék Ármávir tövébe:
 Fegyverre bizta buja vágyai
 Valóságát nemtelen szíve.
 De célt nem ér erőszakos szerelme,
 Mert hős Árá szívében egy lakik:
 A hon, s ha volna még parányi hely,
 Mit nem fog el közös anyánk szerelme:
 Azt Álmirának szentelem lakul.

Nép.

Éljen a királyi pár!

Árá.

Oh! hála érte hű vezéreim:
 Hogy ajkatokról hallja a király,
 Szárnyára kelni azt a drága szót,
 Mely vágy alakban lelkében repes
 Már évek óta: mint kalitba zárt
 Bús csüggeteg madár. Oh hála néktek!
 De most a szó oszoljon vágygyá,
 Mint pára lesz a tengerek vizéből,
 Ha hajjai a napsütötte szirtek
 Csücsára dobva megtörettenek...
 A hon veszélyben, és ha elbukik
 Kényén a durva hódítónak: akkor
 A szerelem, család s minden, mi szent
 Rommá törik, mert házi isteneink
 Mindenhatók, de csak szabad hazán.
 A harc borúja majd, ha szétfoszol
 E fegyverek messze csillogó
 Sugáritól, s a béke napja feljő:

Akkor lehet csak boldog a király;
Akkor üljük meg a királyi nászt,
Hogy egy világot bétölt vig zajával
És fényivel... Most fel vitézeim
Mentsük meg e boldogtalan hazát!

Álmira. (A nemzeti zászlót felemelve)

Utánam a kiben Haik vére foly!

Árá. (Álmirához.)

Nem, nem! Te itt maradsz arám, szerelmem!
Elrémtí szived a harezí zaj.

Álmira.

Feledted-e, hogy asszony ellenünk?
Méltó vetélytárs csak magam leszek
A harez-mezőn hozzá kötöttetek.

Nép.

Éljen Álmira.

Árá.

Oh, véd meg őt hatalmas égi lény!

(Árá és Álmira után kivont kardokkal felemelt zászlókkal eivonul a nép.)

MÁSODIK JELENET.

Csár. (Az ablakon kinézve.)

Csak menjetek, ti hősi harezfiak!
A harez terén babért aratni; mert
Nem lelkesít már engem a cser-ág,
Sőt a mi részem volna benne — rajta! —
Oszszátok el! Legyen tiétek! Én
Nagylelkűen tinétek engedem!
Jobb itt hüselni, mint a nap hevében
Elvérzeni az ellen fegyverétől!...
Ha elbukik mindenható urunk
Az Ararát mezőin: engemet
Teend királylyá majd Semiramis,
S Armeniának én parancsolok.
A hódító királyi hölgy karán:
Enyém leend majd Álmira,
S csöppenhet egy dús tartomány vele
Szolgálatom jutalmául talán
Assyriában? hisz pazar kezű
A kéjjel jóllakott szerelmi vágy.

(A trónra ül.)

Jámbor teremtés a királyi szék:
Megtűr magán gonoszt, jót egyaránt
Legyen fején korona, vagy süveg,
Vállát fedezze bíbor, vagy daróc.

(Günyos leereszkedéssel.)

Hű nép! Köszöntlek!... Kedvesen veszem
Ajkadról a jóbbági hódolást!
Legyen jutalmad érte kegymosolyom.
De ám fizesd meg az adót elébb,
Mert a szegény királynak élni kell!
Élni bizony s dúsan pazarlani!
„Éljen urunk!” rábőgitek tudom
Hitvány fajankók, ronda szalmavázak!
Mi lenne nélkülünk belöletek,
Ha nem ragyogna trónunk fénye rátok?
E trón, melyet ti alkotatok egykor
Népmilliók, midőn a gyávaság,
S a szolgál-lélek frigyre léptenek
Egy új világ-csodát teremteni.
Méltó teremtmény ilyen istenekhez!...
Boldogtalanná lenne a világ,
Ha nem lehetne látni a királyt,
Ki felemészti, — mint a méh-here
Munkáitok édes gyümölcseit!...
De hagyjuk el a drága polcotot immár
Nehogy az ellen — hogyha győzni fog, —
S e büszke várba megpihenni tér
Még itt találjon s véres fegyverével
Bele szegezzen a királyi székbe:
Meghalni még király helyett se vágyom.

(A trónról eltávozik, az ablakhoz siet.)

HARMADIK JELENET.

Szárkisz. Előbbi.

Szárkisz.

(Gyorsan keresztül megy a termen, meglátva Csárt.)

Hogyan? te itt Csár, míg a honfíkar
Halál-magot vet ott az életért?

Csár.

E szemrehányás téged illet elsőbb,
Ki húsz évvel itt elrejtőzöl,
Midőn hazánk a harcz terére hív.

Szárkisz.

Oh, fáj szívemnek e gyanusítás!
Bár gúnyod éles kardja most az egyszer
Nem élivel, fokával üt sebet.
Eszembe hozva, hogy királyomat,
Kéért odadnám százszor életem,
Nem láthatom a harezi fellegek közt
Átfényleni, mint a had istenét;
S nem hallhatom mennydörgés-szózatát.
De megvigasztal a tudat: hogy itt is
Érette küzd agyam, szívem, karom.

Csár.

Nagy küzdelem trónján a vakmerő
Legyeket összefogni, irtani,
Nehogy vagy egy — míg harcol a király —
Megfoszsza trónjától kitűzve a
Bellázadás zászlóit Ármávirben.

Szárkisz.

A tréfa helyett inkább jer! segíts
Felékesíteni e terem falát;
Mert itt leend ma a királyi nász.

Csár.

Királyi nász?

Szárkisz.

Valóban! Álmira
És hős Árá urunk, — a boldogok
Nászt ünnepelnek e falak között
A győzelem napjának fényinél.

Csár.

Bár csillagocska tündökölné rájok,
Vagy annyi fény, mint a kis fénybogaré
A diadal reménylett napja helyett!...
De mást mutat a völgyi láthatár.

(Szárkiszat az erkélyhez vonja.)

Nézd ugy bomol szét szép hadunk sora,
Mint könnyü pára, hogyha a vihar
Észak felől rá felleget sodor
Hullám gyanánt, mely zordon méhiben
Tüzet-vizet kibékít, egybe olvaszt.

Szárkisz. (A harezter felé fordulva.)

Forduljatok meg szétriadt sorok!
Futásotok egy nemzetet megöl!
S elveszti őt a földi létezők
Legjobbikát, ki ott küzd egymaga.

(Kis szünet után.)

Hah! millió rabszolga tör feléje,
De ő lerázza mindet önmagáról,
Mint égbe nyuló szikla a porondot,
— Mit rásodort a fergeteg dühe —
Földinduláskor... Mind ledönti őket!
Most egyre sűrűbb, egyre rémesebb
A rá közelgő ember-áradat!
Már ingadoz a parti sziklaszál!
Most vézesebb hullám borul reá!...
Oh, hős Árá! apánk!... segítetek!...

(Gyorsan el.)

Csár. (Elégülten.)

Kardot se vontam, mégis én vagyok
A mai napnak hőse... Koszorút!...
Enyém a győzelem!... Az Assyrok
Rohanva jönnek Ármávir felé!...
Csár! Csár! (Fejét elégülten veregeti.) te szellemóriás, te hős!
Mért nem tudom ölelni most magam?
S megrázni jobbát enmagamnak; mért nem
Borulhatok le lábaim előtt?...
Egy esókot adhatok csupán neked
Szerencsefi!

(Egy falon függő paizs lapján visszafikrózott arczképét megcsókolja.)

Légy üdvöz új király.

(Kívülről zavart kiabálás hallatszik.)

De jönnek ők!... Most félre Csár, a mig
Győzelmi mámoruk kipárolog!

(A baloldali ajtón el.)

NEGYEDIK JELENET.

Semiramis. Harczosok.

Semiramis. (Egy kerovetre rogy.)

Ily győzelemnél jobb az elbukás!
Egy millió itt, túl néhány ezer!
S győz az erőszak zordon istene...
A foglyokat!

ÖTÖDIK JELENET.

Egy harcos, Álmira. Előbbiek.

(Egy harcos bevezeti Álmirát.)

Im itt van egy királyné!

A legvitézebb valamennyi közt.

(Álmira hadi öltöyben lebocsátott sisakrostélyal bejö, Semiramissal átellenben megáll.)

Semiramis. (Félre).

Ah! a király!

(Rövid ideig szótlan néznek egymásra.)

HATODIK JELENET.

Szárkisz. Előbbiek.

Szárkisz. (A harcosok mögül előlép.)

Kegyelmes asszonyom! (Mélyen meghajtva magát.)

Hallgasd meg a legyőzetett kérelmét.

Te nem lehetsz kegyetlen: arczodon

Minden vonás nap-fénye hirdeti.

Semiramis.

Minő kegyet ohajtasz nyerni tőlem?

Szólj, jó fiú, hogy teljesítsem azt.

Szárkisz

Engedd, hogy ott, a véres harci síkon

Legyek az éjjel én is martalócz,

Hogy felkeressem azt a drága kincset,

Melynél becsesb e honban nem vala:

Dicső királyom vérező szivét.

Semiramis. (Álmira felé tekintve félre.)

Hü szolga volt! (Fent.) Fiu királyod él.

Csár. (Egy oszlop mögül kitekintve ijedten félre.)

Él?!...

(Visszavonul.)

Szárkisz.

Ki mondja azt? hisz két szememmel

Láttam lebukni tomboló lováról.

Láttam, miként rombolta benne szét

A hősiesség fényes templomát,

E nemtelen vad csorda, melyet a

Pokolnak ajka szült e szép világra,

Szabad hazák, s népek hóhérjaul.

Bocsáss meg oh, hogy ily kemény szavam,
De veszve tudnom őt megőrjítő! (Zokog.)

Semiramis.

Legyen kívánatod szerint!

Szárkisz.

Fogadd
Hálámat érte jó királyné!

Semiramis.

Ifjú!
Ha feltalárod hozd elénk! Magam
Óhajtom őt a föld ölébe tenni.
Rangjához illő pompa lesz torán.

Szárkisz. (El.)

Semiramis. (Álmirához.)

Nemes vitéz, ki foglyul ejtetél
Mint sas-madár – ha szárnya összetört,
Mely felragadta a napok közé —
Méltánylom én a honfi bánatot,
Mely elborít, mint csillagot az éj.
Lépj közelebb! Mutasd meg arcodat
És mond: minek nevezi legnagyobb
Hős gyermekét a szép Árménia!?

(Kis szünet után.)

Nem kényszerítlek! Néma bánaton
Erőszakot ki tenne vakmerőn?
Nyugogy... Pihend ki fáradalmaid
E pamlagon, mely régi ismerőd.

(A trónra mutat.)

HETEDIK JELENET.

(Négy assyriai harezos egy paizson Árá holttestét hozza, Szárkisz szomorúan követi. A terem közepén leteszik a paizst.)

Semiramis.

Való tehát a fájó sejtelem,
Mely lelkeket a győzelem hevében
Úgy megköté, hogy nem tudék örülni:
Halandó volt tehát a nagy király!..

(Álmira felé mutatva.)

De hát ki ez?

Álmira. (Ráborul a ravatalra.)

Én mindenem! (zokog.)

Semiramis.

Szegény!
Szolgája volt bizonynyal a királynak,
Azért kesergi elbukott urát,
Kinek kezéből annyi jót remélt.
Hű szolga volt békében és csatán.
Ne félj vitéz! az udvaromba veszlek,
S kipótolom veszteségedet.

(Árá ravatalához megy)

Ha nem szerettelek voln' életedben:
É búcsú-esókot úgy is ajkidon
Áldoznám meg, te szép, dicső halott!
(Lehajol, Árát meg akarja csókolni)

Álmira. (Sisakrostélyát felvonva.)

Ne illesd ajkát bünös ajkaiddal!
(Feláll a ravatal mellett, parancsolólag néz Semiramisra)

Semiramis.

(Közelebb lépik Álmirához gyűlölettől fojtott hangon.)

Te vagy kigyó?!

(Megvetőleg néznek egymásra hosszasan)

(Kívülről zúgás, kiabálás hallatszik)

Külső hang.

Hol a király?

Álmira. (Semiramishoz)

Hallod?

Gyilkos, megölted őt!

(Árára mutat.)

Semiramis.

E vád igaztalan! Egy millió
Assyr szavára elhiszed talán?
Én táboromnak megparancsolám,
Hogy a királynak védje életét.
Óh! mert szerettem és imádtam őt!

Álmira. (Sirva.)

Igen szeretted, mert a bösz vihar
A koronás tölgyet szeretheti,
Melyet ledönt vad ölelésivel,
Hogy porladozzon a füvek között,
Mik árnyain kerestek enyh-helyet.
Szeretted őt? és eltemetni vágyol:
Mint a fősvény elássa kincseit,
Hogy orv kezére át ne szálljanak.

Xisistratus is meggyilkoltatá
Szép kedvesét, hogy hozzá hű legyen
S te kérkedel még, hogy szeretted őt?
Úgy elhiszem, hogy Istent a világ
S nem ő teremté a világot. Úgy
Nem kétkedem a csalfa tanban, hogy
A szeretet az emberek között
Többet megölt már, mint a gyűlölet.

NYOLCZADIK JELENET.

Vezér. Előbbiek.

Vezér. (Sietve jő.)

Nagy istenek!

Semiramis.

Vezér minő zaj ez?

Vezér. (Fuldokolva.)

A vár terén a foglyok széttörék
Bilincseik, hogy megtudák királyuk
Gyász- esetét, s a lázadás közelg.
E vad zsvajban él a holt király.

Semiramis. (Ijedten.)

Ez árulás! most mit tegyünk? Hadunk
A vár alatt tanyáz!

Vezér.

S a várkaput
Bezárta a dühöngő néptömeg.

Semiramis.

(Kétségbeesetten rohan a mágusokhoz.)
Segitetek varázslók, mágusok!
Ha van varázslat, ima, báj-ital
Mozgásba hozni újra a szívet:
Adjatok e halottnak életet!

Zoroaster.

Új életet nyer hosszabb időnk
Után bizonynyal más alakban: ám
E perczben csak Baal isten adhat azt.

(Kinn növekedő zugás.)

Külső hang.

Királyunk hős Árá!

Semiramis. (Zoroasterhez rohan)

Parancsolom!
Adj lelket e királynak mágusom,
Ha a tiédet küldöd is bele.
Hanem utána küldöm lelkedet
Az alvilágba... Nem lehet? Kérlek!
Könyörgök! Itt mindnyájan elveszünk.
(Térdre borul a mágusok előtt.)

KILENCZEDIK JELENET.

Csár. Előbbiek.

Csár. (Gyorsan eljőn.)

Ne félj, királyné! Itt van a segély!

Semiramis. (Csárhoz megy.)

Beszélgj világosan.

Csár.

Tekintsd meg arczom,
S nézd nagy Árá halvány vonásait,
Nem látod-e, hogy arczvonásaink
Hasonlítók, mint két platánlevél.

Semiramis., (Csárt majd Árát nézi.)

És ha úgy találnám?

Csár.

Fegyverét, ruháját
Magamra öltöm (Árá falon függő bíborpalástját magára ölti,
a koronát fejére teszi, a falon függő fegyverekből néhányat magához vesz.)
Igy királyi díszben
Mutassatok ki a tömegnek itt.

(Az erkélyhez megy. A lázadó'hoz harsányon kiáltva):

„Nagy szép Árát életre csókolák
Az Istenek. Im itt van hősi nép.“

Zoroaster (Az erkélyhez vezeti Csárt)

„Nagy szép Árát életre csókolák
Az Istenek. Im itt van hősi nép.“

Álmira.

(Az erkély felé rohan, harsányon kiáltva.)

Hazud! Ne higgyetek neki!

Semiramis.

(Álmirához rohan, törrel megsebzl.)

Külső hang.

Éljen a király!

Álmira.

(Ingadozó léptekkel a ravatalhoz megy, reá rogy.)

Egygyé leszünk örökre a halálban.

Szeretjük ott (Ég felé mutat.) egymást végetlenül.

(Semiramishoz.)

Temesd el őt a Mászisz oldalán!

A szent platánfák árnyas rejtekén.

Legyen honunk legszebb magaslata

A nagy királynak emlékoszlopa;

S hogy emlegesse ellen és barát:

Legyen e hegy nevéből Árarát.

Ha megteszed végső kívánatom:

Úgy áldani fogom véres kezed,

Mely orgyilokkal keblem átveré.

Oh! Ah! (Meghal.)

Csár.

(Visszatér az erkélyről, meglátván Álmira holttestét, eldobja a koronát, a királyi palástot letépi magáról. Álmirához megy, kétségbeesetten megrázza.)

Oh, Álmirám! szerelmem! Hallod-e?!

Éretted árulám el a hazát!

Teérted ölték fel királyi dísz:

Mindent, de mindent éretted tévék!...

(Rövid szünet.)

Nem hallja!... Meghalt!... Oh, jaj!... Átkozott

Legyen a kéz, mely elrabolta e

Fényes sugárnak ifju életét;

És a ki őt céljában megsegéltem:

Legyek örökre átkozott magam!

(Álmira holttestére borul, sír.)

Semiramis (Csárra mutatva.)

Vessétek őt a várnak börtönébe!

Tespedjen ott, mint örökös fogoly,

Ki átkot szór királyotokra, míg

Bősz ellenünk halálán könnyet ejt.

Csár. (Térden Semiramishoz esuszik.)

Oh köszönet! oh hála érte jó

Királyi hölgy, hogy büntetést adál,

Hisz oly sötét bűn nyomja lelkemet,
Hogy a pokol se tudja megtorolni.
Boldog leszek a rab-magányban: mert
Megérdemeltem büntetésemet.

(Megesókolja Semiramis lábait. Szolgákhoz.)

KisérjeteK a börtönömbe már!

(Elöl Csár, utána szolgák, el.)

Zoroaster. (Árát, Álmirát hosszasan nézi.)

Oh, mint tudátok ti szeretni hősök!

Tiétek a diadal holt szívek!

Szerelmetek örökre élni fog...

— Vége —

Kisebb közlemények.

A tífisi örmények. Tiflis városának polgármestere örmény; a képviselőtestület 72 tagból áll, kik közül 62 örmény, közöttük 5 tábornok, 50 nemes és sok jeles katona, kik előtt nyílt csatatér s mögöttük az elhalt Mádátheán, Árgutheán, Der-Ghugászián, Lázárev tábornok. Tiflisben 45000 örmény lakik, tehát a város lakosságának fele örmény; az örményeknek 25 templomuk van, melyeknek egyike: a zárdatemplom, az anyatemplom; e mellett az egyházi előjáróság és a consistorium. A zárdatemplom udvarában van Der-Ghugászián tábornok emlékszobra. A szobor déli oldalán örményül ez a felírás: Tiflis városa érdemes fiának alhadvezér (Generallieutenant) Árság Háru thi u ne án Der-G h u g á s z i á n n a k. Az irat felett a tábornok mellképe nyílt szemekkel. Azt hinnéd, hogy most is azon mezők felé néz, melyek fegyvereinek dicsőségét hangoztatják. Lábai alatt fegyverek, feje fölött kereszt, fent kiterjesztett szárnyú sas, csőrében koszorút tart és nyugat felé tekint. . . Der-Ghugászián előtt Lázárev sírja, jobbról Ajvázovszki, tovább Efendiáncz József, ki 40.000 rubelt hagyott a Nerszesz-féle iskolának. Balról Selgovnigeáncz síremléke, melynek egyik oldalán nagy kereszt, keleti oldalán örményül és oroszul ez a felirat: Vezérőrnagy P e h r u d M á r d i - r o s z e á n Selgovnigeáncz. Nuchi 1837 Hászán-Gala 1882. A tífisi örményeknek van püspökjük és 70 papjuk. Van „jótékony férfi- és nőegyletük.“ Van 8 elemi fiúiskolájuk, melyekben 1400 tanulót 22 tanító tanít; 7 elemi leányiskola, 1000 növendék és 18 tanítónő. Ezekon kívül a Hovnánián-féle leányiskolában 250 növendéket 12 tanítónő tanít és a Káiánián-féle leányiskola 300 növendékét 15 tanítónő tanítja. A Nerszesz-féle 7 osztályú középiskolát (1823-ban

fejezték be) 550 tanuló látogatja; itt 30 tanár működik. Valamint általában az orosz-örményországi, úgy a tiflisi iskolák is jók. 200-nál több tiflisi örmény ifjú látogatja a külföldi egyetemeket. Van itt hat örmény könyvkereskedés, 4 nyomda. Tiflisben hat örmény lapot szerkesztenek.

Értesítés a szamosújvári főgymnasiumról. Gymnasiumunk igazgatósága a következő értesítést küldötte be: A szamosújvári m. kir. állami főgymnasiumban, melynek f. évi szeptember hó 1-én a VIII-ik osztálya is megnyílik, az 1897/8 tanévre szóló beiratások már a f. tanév végén — és pedig június hó 30-ától július hó 5-ig (bezárólag) — fognak eszközöltetni s a f. évi szeptember hó elején csak abban az esetben vétetik még föl tanuló, ha az illető osztályban, melyre jelentkezik, még hely marad fönn. A gymnasium első osztályába oly növendék léphet, a ki 1. születési bizonyítvánnyal igazolja, hogy élete 9. évét már betöltötte; 2. bizonyítványt mutathat föl valamely nyilvános elemi iskola negyedik osztályának sikeres elvégzéséről, vagy felvételi vizsgálaton igazolja, hogy hasonló mértékű képzettséggel bír és 3. orvosi bizonyítványa van arról, hogy mikor volt utoljára beoltva. A többi osztályra való fölvétel az előző osztálynak legalább is elégséges bizonyítványa alapján eszközölhető, de más gymnasiumból vagy intézetből jövő tanulóknak születési és újraoltási bizonyítványt is tartoznak előmutatni. A f. tanév végén beiratkozó tanulók iskolai bizonyítványaikat a főgymn. igazgatóságánál hagyják s a fölvételi díj lefizetése mellett megkapják a jövő tanévre szóló rendes felvételi igazolványt. Ha az így beiratkozott tanulók a jövő tanév szeptember hó 4-ig (bezárólag) az illető osztályfőnöknél nem jelentkeznek, nemcsak a belépésre való jogosultságot, hanem a befizetett fölvételi díjat is elvesztik. A beiratkozásnak személyesen és a szülők, gyámok, vagy ezek helyettesének jelenlétében kell megtörténnie. Díjak. Fölvételi díj 3 frt. — Ifjúsági könyvtárra és az évi „Értesítőre“ fizetendő díj 1 frt. 50 kr. — Tandíj egész évre 24 frt, mely lefizethető négy részletben. — Az ének vagy a szabadkézi rajz — mint rendkívüli tantárgyak — tanulására önként jelentkező tanulók 1., illetve 4 frt. külön tandíjat tartoznak fizetni. Szegény sorsú szülők jó magaviseletű gyermekei, kiknek minden tantárgyból legalább jó osztályzatuk van, a tandíj egészének vagy felének fizetése alul mentességet nyerhetnek. Ez iránti kérvényeiket azonban egy évesnél nem régebb szegénységi bizonyítvány és utolsó iskolai bizonyítványuk esatolása mellett szept 15-ig és febr. 15-ig a főgymn. igazgatósághoz tartoznak benyújtani. Szamosújvárt, 1897 június 12-ikén. Dr. Mártonfi Lajos, kir. igazgató.

Hádsgádár bucsúhely. Szucsává (Bukovina) városától egy órányi távolságra fekszik Hádsgádár bucsúhely. E dombon fekvő templomot — mi az áni-i menekülteknek egyik buzgó emléke — az ősök azért hagyták az unokáknak, hogy nemzetiségüket és vallásukat őrizték meg ezek is buzgón és változatlanul. E szentegyház már rég újításra várakozott: megújította a szucsává

egyház főgondnoka Prunkul Várteresz Gárábéd. E templom felszentelésének ünnepét mult évi szept. 11-én, vasárnap reggel tartották meg. A körmenet a szucsávai örmény templomból 8 órakor indult ki, mit nagy néptömeg követett; az idegen helyekről jött bucsúsok száma az ezeret meghaladta. A körmenet lélekemelő keleti énekekkel a hádsgádári templomba ért, a hol a helybeli egyházi személy Der-Ohán mondott szent-misé. Meg volt hiva a foksáni pap: Der-Keork is. Der-Ohán Mántáguni a nemzet multjáról és véres jelenéről szólott egyházi beszédében; e beszéd, mely egész nap beszéd tárgyát képezte, mély benyomást gyakorolt a hívőkre. Templom után asztalhoz ültek, volt külön „mádágh“*) is készítve. Ez nagyon hasonlított ahhoz a szokáshoz, mit Örményország Mus városa Szt-Gárábéd nevű templomában Boldogasszony napján követnek. Dicséretreméltó a szucsávai nemzetfeleink ezen eljárása, mely más országban is megőrzi az ősök jó emlékeit. Oh te Mus vidékén fekvő örmény vérrel festett Szt-Gárábéd nevű templom, mely fiaid közül évenként ezer meg bucsús vendéget fogadtál szent falaid közé, — ma az ellenség feldult és romba döntött, és romjaid felett csak — baglyok huhognak!

Irodalom és művészet.

Majláth püspök és a katolikus irodalom. Az erdélyi róm. kath. „Irodalmi Társulat“ üdvözlétére gróf Majláth Gusztáv segéd-püspök a következő leiratot intézte a társulat elnökéhez, illetve választmányához: — Nagyságos társulati elnök úr! Mélyen tisztelt választmány! Apostoli királyi Felségének legmagasabb elhatározásából az erdélyi püspök úr Ő Excellenciája mellé segédpüspökké való kegyelmes kineveztetésem alkalmával a róm. kath. „Irodalmi Társulat“ nevében küldött szives üdvözlő sorákat köszönettel fogadtam. Ő szentségének, dicsően uralkodó XIII. Leo pápánknak óhajával egyezőnek találok, a katolikus erők tömörülését, a melyre, — hogy az egyház ellen intézett támadások kellően visszaveressenek, — különösen napjainkban oly nagy szükség van. Ugyanazért az „Irodalmi Társulatnak“ működését mindig kiváló érdeklődéssel kísérendem. — Fogadja nagyságos elnök úr és mélyen tisztelt választmány tiszteletem kifejezését. — Komárom 1897. márczius hó 15-én. Majláth Gusztáv s. k.

Levél a szerkesztőhez. Szeretett barátom és munkatársam: Merza Gyula június 3-án Saint-Denis-ből a következő érdekes sorokat írta: Kedves barátom! Innen, VI. Leo temetkezési helyéről üdvözlöm az „Armenia“-t. Szombat óta Párizsban vagyok egy

*) A „Mádoczh“ (Örmény szertartáskönyv) szerint „mádágh“-nak nevezik az örmények azt a lakomát, melyben részeltetik a gazdagok a szegényeket — ünnepnapokon isteni tisztelet után.

nagyobb körutat teendő és ime ma elzarándokoltam egy fejedelmi mátyár utolsó nyugóhelyéhez. — Requiescat in pace! Isten veled. Merza Gyula.

Közgazdasági élet.

A szamosvölgyi vasut 1896 évi összes bevétele: volt 720.905 frt 69 kr., — összes kiadása: 408.734 frt 68 kr., — maradvány: 312.171 frt 01 kr., mint tiszta üzleti fölösleg. Habár a kocsii-állomány eddigelé 443-ra emelkedett, mindazonáltal a forgalom örvendetes fejlődésére való tekintettel, a teherkocsik további szaporítása van kilátásba helyezve. Az elmúlt év alatt a szamosvölgyi vasút összes vonalain 404.200 útast szállított; a személyforgalom emelkedőben van. A legutóbbi közgyűlés felhatalmazta az igazgatóságot a Beszterczétől — Borgó beszterczéig vezetendő vasútvonal kiépítésére és az ezen vasútépítéssel kapcsolatos pénzügyi műveleteknek, a kormány által engedélyezett összeg keretén belül leendő foganatosítására. Ezekután a bukovinai (vagyis a borgó-határszél — kimponlungi) csatlakozásnak megvalósulása is már csak rövid idő kérdése lehet.

Mi ujság az örmény világban?

A szultán és Gladstone. Gladstone a római „Pro Armenia” czimű bizottságnak levelet küldött, melyben — a többek között — ezeket mondja: „Tudom, hogy mire képes az olasz nemzet rokonzása és reményem, hogy az egyesület legközelebbi gyűlésén a szenvedő örmények érdekében e nemzet jó szívéhez fog appellálni. A szultán eddig hallatlan módon játékot üzött a hat nagyhatalommal és nem emlékszem rá, hogy Európa valaha ilyesmit eltűrt volna. De bizom benne, hogy a bosszú és a számadás napja immár közel van.

„Pro Armenia.” Olaszországban „Pro Armenia” czim alatt az örmények ügyét támogató egyesület alakult, melynek már 18.000 tagja van, a kik között Crispi, Garibaldi Menotti, Imbriani és más kiváló személyiségek szerepelnek. Az egyesület koronként saját czime alatt olasz nyelven lapot is ad ki, mely kizárólag csakis örmény dolgokkal foglalkozó igen rokonszenves cikkeket közöl.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
